

Lappo, Irina

"Uniwersum umysłu. Semiotyczna teoria kultury", Jurij Łotman, tł. i przedm. Bogusław Żyłko, Gdańsk 2008 : [recenzja]

Etnolingwistyka 21, 370

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Część trzecia nosi tytuł „Pogranicza i transgresje”. Autorzy zamieszczonych tu tekstów dokonują interpretacji przestrzeni miejskich i kulturowych w wymiarze metaforycznym i fizycznym.

AN

Jurij Łotman, *Uniwersum umysłu. Semiotyczna teoria kultury*, przekład i przedmowa Bogusław Żyłko, Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2008, 408 s.

Celem serii wydawniczej „Literatura i okolice” jest eliminowanie „białych plam” w obszarze ważnych dziedzin światowej humanistyki przez przekładanie wybitnych jej dzieł na język polski. Polscy czytelnicy z powodu braku tłumaczeń byli skazani na recepcję Łotmanowskiej koncepcji dotyczącej semiosfery niejako z „drugiej ręki”, z omówień innych badaczy. Dokonany przez Bogusława Żyłkę przekład traktatu *Uniwersum umysłu* ujawnia możliwości semiotyki w dziedzinie badań nad kulturą. Książka ta stanowi podsumowanie wieloletnich badań Jurija Łotmana, jednego z najwybitniejszych humanistów XX wieku. W obszernej, ponadpięćdziesięciostronicowej przedmowie tłumacz nie tylko przybliży sylwetkę i dorobek naukowy słynnego tartuskiego semiotyka, lecz również podejmuje próbę wpisania koncepcji Łotmana z lat osiemdziesiątych w ogólny kontekst badań kulturologicznych.

IL

Valerij M. Mokienko, *Obrazy russkoj reči. Istoriko-ètimologičeskie očerki frazeologii*, Moskwa: „Flinta”–„Nauka”, 2007, 464 s.

W książce przedstawiono historię i etymologię wielu rosyjskich zestawień typu: *печки-лавочки, заморить червячка, во всю ивановскую, на чем свет стоит*. Autor poświęca wiele uwagi zagadkom językowym. Analizując konkretne słowa i zestawienia, odwołuje się do faktów materialnej i duchowej kultury narodu rosyjskiego.

Mokienko stawia sobie za cel pokazanie, w jaki sposób rzeczywistość pozajęzykowa została zakodowana we frazeologii rosyjskiej (uwzględnia przede wszystkim elementy kultury materialnej i duchowej). W sposób nowatorski odnosi się do istniejących tradycyjnych odwołań historyczno-etymologicznych w opisie i interpretacji zestawień i frazeologizmów. Posługuje się metodą modelowania strukturalno-semantycznego, której istota polega na zestawianiu zwrotów literackich z ich licznymi wariantami w języku rosyjskim i innych językach słowiańskich.

Partie historyczno-etymologiczne dotyczą specyfiki frazeologizmów rosyjskich. Symbole codzienności rosyjskiej, fakty historyczne, pozostałości dawnych wierzeń narodowych, obrzędy, pieśni, bajki stanowią o swoistości idiomatyki rosyjskiej, czynią ją trudną i niemożliwą do przetłumaczenia. Zdaniem Autora badanie takich osobliwości języka ojczystego (rosyjskiego) jest nie tylko zadaniem dla lingwisty, ale wręcz patriotycznym obowiązkiem.

Książka składa się z pięciu rozdziałów, w których Mokienko dokonuje tematycznego oglądu frazeologizmów rosyjskich i proponuje ich podział na grupy: 1. *Национальное и интернациональное во фразеологии* (Narodowe i internacjonalne we frazeologii), 2. *Темные слова и значения в составе фразеологии* (Niejasne słowa i znaczenia we frazeologii), 3. *Мифологические представления и фразеология* (Mitologiczne wyobrażenia i frazeologia), 4. *Русский фольклор и фразеология* (Folklor rosyjski i frazeologia), 5. *Слово было и в конце* („Słowo było i na końcu”).

NG